

Inspektion av Överförmyndaren i Gnosjö kommun

Beslutet i korthet: I ett tv-program vintern 2020 visades ett inslag om förhållandena för en ung person (AA) som hade förvaltare och som bodde på ett LSS-boende. Därefter inkom ett antal anmälningar till JO som rörde bl.a. AA:s förvaltare och överförmyndarens tillsyn. Mot den bakgrunden beslutade JO att inspektera Överförmyndaren i Gnosjö kommun. Med hänsyn till pandemin kunde dock inte verksamheten undersökas på plats. I stället genomfördes en s.k. skrivbordsinspektion och granskningen koncentrerades till överförmyndarens handläggning av förvaltarskapsärenden.

JO konstaterar att hon endast tagit del av ett relativt begränsat material, men att hennes intryck från de iakttagelser som hon kunnat göra är att överförmyndarens verksamhet i huvudsak fungerar väl. När det gäller tillsynen som avsåg AA har dock JO uppmärksammat att överförmyndaren kallat till och deltagit i ett möte där tillvaron för brukaren på LSS-boendet och dennes personliga förhållanden diskuterades. På mötet var också AA:s förvaltare med. Enligt JO är ett sådant förfarande inte förenligt med överförmyndarens uppdrag som tillsynsmyndighet.

I beslutet gör JO också vissa generella uttalanden om överförmyndares tillsyn över förvaltare.

Bakgrund

Den 5 februari 2020 sände Sveriges Television (SVT) ett avsnitt av programmet Uppdrag granskning som tog upp förhållanden för en brukare (nedan kallad AA) på ett boende enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, i Gnosjö kommun (LSS-boendet). Efter tv-programmet inkom till JO ett antal klagomål som bl.a. rörde AA:s förvaltare. JO:s tillsyn omfattar inte hur gode män och förvaltare utför sina uppdrag utan det som JO ska granska är överförmyndares handläggning av ärenden. Anmälningarna skrevs av i samband med att jag den 3 mars 2020 beslutade att inspektera Överförmyndaren i Gnosjö kommun. Dåvarande byråchefen BB förordnades att verkställa inspektionen.

På grund av den allmänna smittspridningen av covid-19 sköts inspektionen fram till hösten 2020. Eftersom smittspridningen höll i sig genomfördes inspektionen

genom att JO hämtade in och granskade handlingar från överförmyndaren (s.k. skrivbordsinspektion). Inspektionen avslutas genom detta beslut.

Utredningsåtgärder m.m.

Överförmyndaren i Gnosjö kommun ingår i organisationen Överförmyndare i samverkan GGVV. I organisationen ingår också överförmyndarverksamheterna i Gislaveds, Vaggeryds och Värnamos kommuner. Detta beslut omfattar dock endast verksamheten vid Överförmyndaren i Gnosjö kommun. Dagboksblad har hämtats in i de åtta förvaltareärenden som pågick hos överförmyndaren när inspektionen inleddes. Ett av ärendena rör förvaltare för AA. För det ärendet har överförmyndarens akt också hämtats in och granskats. I en del har ärendet remitterats till överförmyndaren som har yttrat sig. Jag har även tagit del av Länsstyrelsen i Östergötlands läns ärende 1044-2019 som rört anmälningar mot överförmyndarens handläggning av förvaltare för AA samt de senaste årens protokoll från länsstyrelsens inspektioner av överförmyndaren.

Som jag nyss understrukt omfattar JO:s tillsyn inte gode män och förvaltare utan enbart överförmyndarens handläggning. Jag uttalar mig därför inte om åtgärder som förvaltare har vidtagit i de enskilda ärendena.

Överförmyndarens hantering av AA:s förvaltare

lakttagelser ur AA:s akt

I mars 2011 beslutade Jönköpings tingsrätt om förvaltare för AA omfattande att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person. Förvaltare har därefter handlagts av Överförmyndaren i Gnosjö kommun. Överförmyndaren har årligen fått in årsräkningar från förvaltare, vilka granskats utan anmärkning eller med justeringar. Vidare har överförmyndaren fattat arvodesbeslut och de innehåller upplysningar om hur den som vill klaga på besluten ska gå till väga. Under 2019 och 2020 har förvaltare bytts ut vid tre tillfällen och varje gång har bytet föregåtts av att förvaltare själv begärt sig entledigad.

Överförmyndaren har i alla tre fall omgående beslutat om byte samt begärt in sluträkningar. Dessa har granskats kort efter att de kommit in. Överförmyndaren har årligen omprövat förvaltare.

Under 2019 inkom en av AA:s anhöriga med ett klagomål på den dåvarande förvaltare till överförmyndaren. Klagomålet rörde i huvudsak förvaltarens hantering av AA:s situation på LSS-boendet. Överförmyndaren lät förvaltare yttra sig över klagomålet och uppmanade även förvaltare att särskilt redogöra för vissa delar av förvaltare. I augusti 2019 anordnade överförmyndaren möten med AA:s anhöriga och förvaltare för att diskutera de frågor som hade uppstått. Det som kom fram vid mötena antecknades i protokoll som lades till akten.

Av dagboksbladet framgår att överförmyndaren den 4 september 2019 per telefon kommit överens med en person vid Habiliteringen, Ryhov, om att det

skulle bokas in ett s.k. SIP-möte¹. I september 2019 genomfördes på överförmyndarens eget initiativ ett samverkansmöte om AA. I kallelsen till mötet angavs att den avsåg ett möte för planering av en samordnad individuell plan. Enligt minnesanteckningarna deltog bl.a. överförmyndaren och en handläggare från överförmyndarkansliet vid mötet.

Under hösten 2019 pågick ett ärende om upphörande av förvaltarens vid Jönköpings tingsrätt. Överförmyndaren yttrade sig i ärendet och lämnade in ett läkarintyg som styrkte behovet av förvaltarens. Tingsrätten avslag begäran den 16 oktober 2019 och några dagar därefter avslag överförmyndaren en begäran om att entlediga den dåvarande förvaltaren.

I februari 2020 kontaktade överförmyndaren den dåvarande förvaltaren med anledning av att det bl.a. förekommit att förvaltaren förklarat sig ”vara” AA i kontakt med en anhörig till AA. Förvaltaren inkom därefter med en begäran om att bli entledigad varpå överförmyndaren beslutade att entlediga förvaltaren. Till ny förvaltare förordnade överförmyndaren en anhörig till AA.

JO:s remiss och överförmyndarens remissvar

Med anledning av vad som framkommit om det möte som överförmyndaren höll den 25 september 2019 begärde JO den 18 februari 2021 att Överförmyndaren i Gnosjö kommun skulle svara på följande frågor.

1. I 2 kap. 7 kap. socialtjänstlagen (2001:453) anges bl.a. att kommunen tillsammans med regionen ska upprätta en individuell plan när den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Var syftet med mötet den 25 september 2019 att upprätta en individuell plan (s.k. SIP) för AA? Om ja, hur ser överförmyndaren på sin roll att kalla till och delta vid ett sådant möte?
2. Om syftet med mötet inte var att upprätta en s.k. SIP, vilken var avsikten med mötet och varför benämndes i så fall kallelsen ”Kallelse/inbjudan till planeringsmöte för SIP”?
3. AA:s förvaltare bjöds in men deltog inte vid mötet. Hur gjorde överförmyndaren bedömningen av vilka aktörer som skulle bjudas in till mötet? Gjordes det några överväganden om att inte genomföra mötet eftersom AA:s förvaltare inte var närvarande?
4. Av kallelsen framgår att den enskilde har lämnat sitt samtycke till att kallade/inbjudna personer deltar när planen upprättas. Hur hämtade överförmyndaren in AA:s samtycke?
5. Av kallelsen till mötet och av mötesanteckningarna framgår bl.a. att det som diskuterades vid mötet var omständigheter som rörde den enskildes tillvaro

---

¹ SIP står för samordnad individuell plan och regleras i 2 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453) och 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

och dennes situation i det aktuella boendet. Vilket var syftet med överförmyndarens deltagande vid mötet? Anser överförmyndaren att det är möjligt att kombinera ett sådant deltagande med utövandet av tillsyn över bl.a. förvaltare?

6. Vad resulterade mötet i?

Den 3 mars 2021 skickade överförmyndaren CC in ett remissvar till JO. I remissvaret angavs bl.a. följande:

Syftet med mötet var inte ett så kallat SIP-möte och det är överförmyndarens åsikt att det inte är förenligt med rollen att vara sammankallande och deltagare vid ett SIP-möte.

Förvaltaren var på plats vilket framkommer av inbjudan och avslutning på de anteckningar som fördes från mötet. Att förvaltaren inte stod med på deltagarförteckning var ett misstag. Såvitt får förstås så bjöds de instanser in vilka anhöriga till huvudmannen menade att förvaltaren misskött sitt uppdrag.

Samtycke har inte lämnats av den enskilde utan missförståndet härrör till mallen för inbjudan.

Syftet var att utreda de klagomål som inkommit mot förvaltare. Det är överförmyndarens inställning att vi ej borde deltagit i mötet eftersom det försvårar möjligheten till objektiv tillsyn.

Mötet i sig resulterade i att klagomål blev utrett och samtliga parter förklarade sig nöjda med vad som framkommit. Uppföljning av mötet blev inte aktuellt då förordnandet avslutades kort därpå på grund av andra omständigheter.

Övrig utredning om förhållandena för AA

På uppdrag av JO Thomas Norling genomfördes den 4 mars 2020 en oanmäld inspektion av LSS-boendet (dnr O 10-2020). Vid inspektionen framkom följande om AA:s situation.

Verksamheten vid LSS-boendet hade pågått sedan 2013. AA var inlåst på boendet under större delen av dygnet. Han gavs bara möjlighet att lämna boendet i sällskap av personalen vid bl.a. kortare promenader och bilutflykter. Personalen uppgav att AA fick besök av sin syster en gång i veckan och att AA även hade möjlighet att samtala med systemen via en högtalartelefon. I samtal med JO:s medarbetare berättade AA att han trivdes och var trygg på boendet samtidigt som han uppgav att han ville flytta. I maj 2020 flyttade AA från LSS-boendet till en närliggande kommun. Förvaltarskapet för AA flyttades därmed över till den kommunens överförmyndare och ärendet avslutades hos Överförmyndaren i Gnosjö kommun.

Med anledning av de iakttagelser som gjordes vid inspektionen uttalade JO Thomas Norling att inlåsningsen innebar att AA rent faktiskt hade varit frihetsberövad och att LSS inte ger utrymme för en sådan åtgärd. Eftersom verksamheten bedrivits under sådana former sedan 2013 innebar det att AA varit frihetsberövad utan lagstöd i flera år. Gnosjö kommun fick allvarlig kritik för att detta hade kunnat ske.

I maj 2019 kontaktade en anhängig till AA Länsstyrelsen i Östergötlands län och framförde kritik mot överförmyndarens handläggning av förvaltarskapet för AA (länsstyrelsens dnr 1044-2019). Kritiken rörde situationen för AA på LSS-boendet och vilka åtgärder som förvaltaren hade vidtagit i sitt uppdrag. Enligt de uppgifter som kom in från den anhängige hade varken den förvaltare som innehade uppdraget 2011–2019 eller den förvaltare som innehade uppdraget under 2019 träffat AA. Förvaltaren hade, enligt den anhängige, tillsammans med verksamhetschefen på boendet upprättat besöksregler för när AA fick ta emot besökare.

Länsstyrelsen i Östergötlands län genomförde den 19 september 2019 en inspektion av Överförmyndaren i Gnosjö kommun (länsstyrelsens dnr 203-11252-19). Vid inspektionen granskades akten som rörde AA. I protokollet från inspektionen redovisades bl.a. att det framkommit att en anhängig till AA i början av april 2019 hade begärt ut handlingar från överförmyndarens akt.

Handlingarna lämnades ut först i början av maj samma år. Länsstyrelsen riktade kritik mot överförmyndaren med anledning av denna tidsåtgång. I protokollet redovisades även att det av akten inte framgick att AA eller hans anhöriga hade fått yttra sig enligt 11 kap. 16 § föräldrabalken, FB, vid förordnandet av den dåvarande förvaltaren. Överförmyndaren uppgav vid inspektionstillfället att en dialog i frågan hade förts med en anhängig till AA och förvaltaren. Länsstyrelsen påminde överförmyndaren om att uppgifter som överförmyndaren får via telefonsamtal och som tillför ärendet något ska dokumenteras i akten i form av en tjänsteanteckning.

Den 14 oktober 2020 sände SVT ytterligare ett avsnitt av Uppdrag granskning där förhållandena kring AA följdes upp.

Utredning av de övriga förvaltarskapsärendena

I de övriga sju förvaltarskapsärendena som omfattas av min inspektion har dagboksbladen granskats. Handläggningen av ärendena i akt 3409, 3421 och 3492 inleddes under 2019. Överförmyndaren hade inte granskat årsräkningar och omprövat förvaltarskapen i dessa ärenden när JO begärde in dagboksbladen. Av dagboksbladen för de resterande ärendena, akt 753, 932, 1609 och 2252, framgår att överförmyndaren årligen fått in och granskat årsräkningar. Vidare har överförmyndaren årligen omprövat förvaltarskapen.

Länsstyrelsen i Östergötlands län genomförde den 20 september 2018 en inspektion av Överförmyndaren i Gnosjö kommun (länsstyrelsens dnr 203-7845-18). Vid inspektionen granskades akt 2252 särskilt. Av granskningen framgick i huvudsak följande. Förvaltaren lämnade den 23 december 2016 in uppgifter om att förvaltarskapet skulle kvarstå varefter överförmyndaren omprövade förvaltarskapet den 27 juni 2017. Året efter lämnade förvaltaren den 26 februari 2018 in uppgifter om att förvaltarskapet skulle kvarstå. Överförmyndaren omprövade förvaltarskapet den 12 september 2018. Mot den bakgrunden upplyste länsstyrelsen överförmyndaren om att det var viktigt att

tillämpa sådana rutiner så att det inte gick för lång tid från det att yttrandet inkommer till dess att omprövning sker, detta för att motverka att beslutet baseras på ett inaktuellt underlag.

I protokoll från Länsstyrelsen i Östergötlands läns inspektion av överförmyndarverksamheten i Gnosjö kommun den 10 september 2020 (länsstyrelsens dnr 203-8792-2020) granskades bl.a. akt 3409. Länsstyrelsen konstaterade att det i maj 2020 hade inkommit underlag för omprövning av förvaltarskapet men att överförmyndarens ställningstagande i frågan inte framgick i ärendet. Länsstyrelsen riktade därför kritik mot överförmyndaren för den bristande omprövningen av förvaltarskapet. Vidare fann länsstyrelsen att det av akten inte framgick om arvode hade betalats ut till ställföreträdaren eller om huvudmannen stod för någon del av arvodet. Länsstyrelsen påtalade att sådana uppgifter ska framgå av akten.

Rättsliga utgångspunkter m.m.

Överförmyndaren är en kommunal förvaltningsmyndighet. Det innebär att den verksamhet som överförmyndaren bedriver ska vara grundad på lag eller annan författning och alltså följa den s.k. legalitetsprincipen (se 1 kap. 1 § tredje stycket regeringsformen, RF).

Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person, ska rätten, om det behövs, besluta att anordna godmanskap för honom eller henne. Ett sådant beslut får inte meddelas utan samtycke av den för vilken godmanskap ska anordnas, om inte den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas. (Se 11 kap. 4 § föräldrabalken, FB.)

Om någon som befinner sig i en sådan situation som anges i 11 kap. 4 § FB är ur stånd att vårda sig och sin egendom, får rätten besluta att anordna förvaltarskap för honom eller henne. Förvaltarskap får dock inte anordnas, om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp. Förvaltaruppdraget ska anpassas till den enskildes hjälpbehov i varje särskilt fall och får begränsas till att avse viss egendom eller angelägenhet eller egendom överstigande ett visst värde. När rätten meddelar ett beslut om godmanskap eller förvaltarskap ska den samtidigt förordna en god man respektive förvaltare att utföra uppdraget. (Se 11 kap. 4 och 7 §§ FB.)

Att *bevaka rätt* innebär att förvaltaren har i uppdrag att bevaka huvudmannens rättsliga angelägenheter. Det kan t.ex. vara att bevaka dennes rätt i ett dödsbo eller att företräda honom eller henne vid kontakter med olika myndigheter där huvudmannens intressen behöver tillvaratas. Det kan också handla om att ansöka om bostadsbidrag eller överklaga myndighetsbeslut för huvudmannens räkning. Uppdraget att *förvalta egendom* innebär att förvaltaren bl.a. sköter och betalar huvudmannens räkningar, förvaltar kapital och värdepapper samt ser till

att egendomen är tillfredsställande försäkrad. Behöver den enskilde hjälp med frågor av mer personlig natur kan en förvaltare vidare förordnas för att *sörja för person*. Det handlar då om att förvaltaren ska se till att huvudmannen har ett bra boende och uppmärksamma huvudmannens behov av stöd och hjälp, sociala kontakter och sysselsättning. I förarbetena har betonats att det är svårt att dra en skarp gräns mellan sådant bistånd som gäller ekonomiska eller rättsliga angelägenheter och sådan hjälp som avser mer personliga frågor. Även om förvaltarens uppgift är att förvalta egendom innebär det inte att han eller hon enbart ska se till att egendomen behåller eller ökar sitt värde. Det är också en viktig uppgift att se till att huvudmannens medel används till dennes nytta. (Se prop. 1987/88:124 s. 139 f., Svea hovrätts beslut den 3 april 2019 i ärende ÖÄ 4160-20 samt Wallgren och Holmgård, God man, förvaltare och förmyndare – domstolarnas handläggning, JUNO version 2, s. 199 f.)

Förvaltaren har inom ramen för förvaltaruppdraget ensam rådighet över den enskildes egendom och företräder denne i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget. En förvaltare är inte beroende av huvudmannens samtycke för sina åtgärder utan ska handla på eget ansvar i huvudmannens intresse och för dennes räkning. Den som har en förvaltare förordnad för sig har dock fortfarande rätt att själv sluta vissa avtal och förfoga över viss egendom, bl.a. vad han eller hon genom eget arbete har förvärvat efter att förvaltarskapet anordnades och förvaltaren förordnades. Av förarbetena framgår vidare att huvudmannen i allmänhet också själv får besluta i frågor som rör hans eller hennes boende liksom innehållet i erbjuden vård. (Se 11 kap. 8 och 9 §§ FB och prop. 1987/88:124 s. 172 f.)

I vissa situationer krävs att förvaltaren får överförmyndarens samtycke för att kunna vidta åtgärder med den enskildes tillgångar. Det rör bl.a. uttag från huvudmannens sparkonto, placering av den enskildes tillgångar i aktier samt vissa åtgärder med den enskildes fasta egendom. (Se 14 kap. 6, 8 och 11 §§ FB.)

För att en förvaltare ska kunna fullgöra sitt uppdrag krävs att han eller hon har en god kännedom om huvudmannen och dennes personliga förhållanden. Det gäller särskilt om uppdraget omfattar att *sörja för person*, dvs. i mer personliga frågor, men även för att förvaltaren ska kunna sköta andra delar av uppdraget och se till att huvudmannens medel används till dennes nytta. För att kunna fullgöra denna uppgift måste förvaltaren även samråda med andra, t.ex. anhöriga eller andra som har kännedom om huvudmannens personliga intressen. (Se prop. 1987/88:124 s. 139 f. samt Wallgren och Holmgård, s. 202.)

Förvaltarskap är en mycket ingripande åtgärd som inte ska pågå längre än nödvändigt. Överförmyndaren har därför en skyldighet att årligen granska de förvaltarskap som handläggs vid myndigheten i syfte att kontrollera om något av dem ska upphöra. Får överförmyndaren reda på att ett förvaltarskap inte längre behövs är överförmyndaren skyldig att ansöka om att förvaltarskapet ska upphöra. (Se 5 § förmyndarskapsförordningen [1995:379].)

Överförmyndaren har i uppgift att utöva tillsyn över alla ställföreträdarens verksamhet, dvs. även förvaltarnas. Tillsynen ska utövas enligt bestämmelserna i 16 kap. FB. För att överförmyndaren ska kunna granska ställföreträdarens förvaltning ska ställföreträdaren före den 1 mars varje år lämna in en årsräkning (se 14 kap. 15 § FB). För den ställföreträdare som avslutar sitt uppdrag gäller också att denne inom en månad från det att uppdraget upphörde ska lämna in en sluträkning till överförmyndaren (se 14 kap. 18 § FB). De olika redovisningarna samt års- och sluträkningar som lämnas in ska granskas av överförmyndaren. Får överförmyndaren in andra uppgifter om förvaltningen, t.ex. genom klagomål och andra upplysningar, är det överförmyndarens uppgift att granska vad som har hänt. (Se 16 kap. 3 § FB och prop. 1993/94:251 s. 280.) Överförmyndarens kontroll av förvaltningen är en garanti för att den enskildes tillgångar förvaltas på ett sätt som är till hans eller hennes fördel. Det är därför viktigt att års- och sluträkningar granskas inom rimlig tid. JO har ansett att en tidsåtgång på drygt sju månader är för lång. (Se JO:s beslut den 3 juli 2009, dnr 5172-2008 och JO:s beslut den 25 september 2020, dnr 6100-2018.)

En förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommit på ekonomiskt obestånd och därför är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget ska entledigas. Det är överförmyndaren som fattar beslutet om entledigande. Innan överförmyndaren fattar ett sådant beslut ska förvaltaren få tillfälle att yttra sig. Även den enskilde ska ges en möjlighet att yttra sig, om det kan ske. (Se 11 kap. 20 och 24 §§ FB.)

Uttalanden

Ställföreträdarnas verksamhet avser ofta människor i utsatta situationer som behöver hjälp med att hantera sin ekonomi, rättsliga angelägenheter och andra frågor som rör deras privatliv. För dessa människor gör sig rättssäkerhetsaspekter särskilt starkt gällande. Granskningen av hur förvaltare och andra ställföreträdare fullgör sitt uppdrag utgör därför en mycket viktig del av överförmyndarens verksamhet.

Inspektionen ger intrycket av en fungerande verksamhet

Beträffande merparten av de ärenden som granskningen omfattat har materialet som jag tagit del av varit begränsat. Utifrån de iakttagelser som jag har gjort är mitt intryck emellertid att överförmyndarens verksamhet i huvudsak fungerar väl. Jag har t.ex. kunnat konstatera att överförmyndaren samlat in års- och sluträkningar inom föreskriven tid samt att granskningen av förvaltningen gjorts i rimlig tid därefter. Överförmyndaren har i de granskade ärendena generellt sett även uppfyllt sin skyldighet att årligen ompröva förvaltarskapen. När det gäller dessa ärenden finner jag inte några skäl till ytterligare uttalanden eller åtgärder från min sida.

Överförmyndarens tillsyn över AA:s förvaltare

Även när det gäller förvaltarskapet för AA kan jag konstatera att överförmyndaren har granskat förteckningar och års- och sluträkningar på ett korrekt sätt och inom rimlig tid. Överförmyndaren har också årligen omprövat förvaltarskapet samt skyndsamt handlagt frågor som uppkommit om förvaltarens uppdrag.

Som nämnts inledningsvis fann JO Thomas Norling vid inspektionen av AA:s LSS-boende att denne hade varit inlåst och därmed frihetsberövad utan lagstöd i flera år. Jag har i min granskning funnit att uppgifter från en anhörig om AA:s situation och förhållanden på boendet, bl.a. om inlåsningsen, i vart fall under 2019 kommit till både förvaltarens och överförmyndarens kännedom. Det har också vid den tidpunkten varit känt för överförmyndaren att en anhörig riktat kritik mot att förvaltaren inte träffat AA och att förvaltaren inte sett till att AA haft några egentliga aktiviteter.

Av de årsredovisningar och andra upplysningar som finns i överförmyndarens akt framgår att de personer som varit förordnade förvaltare för AA mellan 2011 och 2020 intygade att de hade haft kontakt med huvudmannen i vart fall en gång per månad. Den person som var förordnad förvaltare för AA under 2019 uppgav i augusti samma år att hon sedan uppdraget började hade besökt boendet tre gånger. Hon intygade också att AA haft aktiviteter och att hon, utifrån vad hon har ansett vara AA:s bästa, ställt sig bakom de rutiner kring besök som LSS-boendet ställt upp. Förvaltaren uppgav även att AA inte hållits inlåst.

Som jag redogjort för under de rättsliga utgångspunkterna är det överförmyndarens uppgift att genom tillsyn kontrollera så att den som är förordnad som förvaltare fullgör de skyldigheter som följer av uppdraget. I detta ligger även att granska hur förvaltaren utför och tolkar sitt uppdrag. Det yttersta syftet med tillsynen är att främja den enskildes intressen. Vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppnå detta måste bedömas av förvaltaren. Om det kommer till överförmyndarens kännedom att förvaltaren vidtar åtgärder som inte är till den enskildes bästa eller att förvaltaren underlåter att vidta sådana åtgärder är det dock överförmyndarens skyldighet att genom sin tillsyn granska förvaltarens förehavanden. I överförmyndarens tillsyn ingår också att på förekommen anledning pröva att förvaltaren har kontakt med sin huvudman med sådan kontinuitet att denne har kännedom om huvudmannens behov och önskemål.

Det är som sagt förvaltarens uppgift att i varje enskilt fall samt utifrån vad själva förvaltarskapet och förordnandet omfattar bedöma hur han eller hon på bästa sätt ska agera för att tillgodose huvudmannens intressen. När det gäller ett förvaltarskap som omfattar sörja för person blir överförmyndarens uppgift, utifrån det som redovisats under Rättsliga utgångspunkter m.m., att granska så att förvaltaren har gjort en individuell bedömning av både vilka kontakter som han eller hon bör ha med huvudmannen och hur ofta samt på vilket sätt de bör tas. Omfattningen av kontakterna beror förstås på omständigheterna i det

enskilda fallet och om huvudmannen t.ex. har anhöriga eller insatser via socialtjänstlagstiftningen som också bevakar dennes intressen. Framkommer det uppgifter som tyder på att förvaltaren inte har tillräckligt god kännedom om huvudmannens situation måste detta enligt min mening självfallet granskas.

När det gäller AA:s situation har det rått delade meningar om vilka åtgärder som förvaltaren vidtagit och vilken insikt förvaltaren haft om AA:s situation på boendet. Jag kan konstatera att överförmyndaren genom skriftväxling och möten med förvaltaren granskat hur förvaltaren utfört uppdraget. De klagomål som inkommit från AA:s anhöriga har följts upp genom att förvaltaren bl.a. fått redogöra för sitt uppdrag och vilka åtgärder hon vidtagit för AA:s räkning. Det beslut som överförmyndaren fattade den 21 oktober 2019 om att avslå en anhörigs begäran om att entlediga den dåvarande förvaltaren innehöll en motivering där överförmyndaren bemötte det som framförts i begäran. Utifrån den redovisning som förvaltaren lämnat om AA:s situation på boendet har det därför enligt min uppfattning inte funnits skäl för överförmyndaren att granska förvaltarens förehavanden ytterligare. Utredningen ger därmed i denna del inte skäl till några ytterligare kommentarer från min sida.

Överförmyndarens kallelse till och deltagande vid SIP-mötet

I september 2019 genomfördes ett samverkansmöte där AA:s situation diskuterades. Av kallelsen till mötet och av mötesanteckningarna framgår att syftet med mötet var att planera insatserna för AA samt att reda ut ”funderingar och oro”. Enligt formuleringen på kallelsen skulle mötet hållas i syfte att planera för en samordnad individuell plan (SIP) för AA. Det framgår även av dagboksbladet att överförmyndaren i överenskommelse med en person vid habiliteringen² bestämt att det skulle bokas ett s.k. SIP-möte.

En samordnad individuell plan ska upprättas av kommunen och regionen när en enskild brukare har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården, och en individuell plan behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. För att planen ska upprättas krävs även att den enskilde samtycker till det. Av planen ska det framgå vilka insatser som behövs och vilka insatser respektive huvudman ska svara för, samt vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller regionen och vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen. Det är de aktörer som omfattas av socialtjänstlagen (2001:453) eller hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) som ska kalla till eller initiera en samordnad individuell plan. Andra aktörer har dock möjlighet att påkalla behov av en sådan plan genom att vända sig till exempelvis socialtjänsten. (Se 2 kap. 7 § socialtjänstlagen, 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen, prop. 2008/09:193 s. 17 ff. och Sveriges Kommuner

---

² Habiliteringscentrum vid Länssjukhuset Ryhov i Jönköping.

och Landsting [numera Sveriges Kommuner och Regioner], Använd SIP – ett verktyg vid samverkan, utgiven 2018, version 3.0, s. 30 f.)

Överförmyndaren har i sitt remissvar uppgett att syftet med mötet inte var att planera för en SIP och att kallelsen var utformad på det sättet berodde på att överförmyndaren använde socialtjänstens mall för inbjudan till möte med flera aktörer. Eftersom överförmyndaren inte kan kalla till den typen av möten bör man förstås inte använda en kallelse som ger sken av att syftet med kallelsen just är att upprätta en SIP. Jag är alltså kritisk mot att överförmyndaren använde socialtjänstens mall.

Enligt överförmyndarens remissvar var syftet med mötet att utreda de klagomål som anhöriga riktat mot den dåvarande förvaltaren och dennes agerande gentemot aktörer i AA:s närhet. Av minnesanteckningarna från mötet framgår dock att det som diskuterades huvudsakligen rörde AA:s personliga förhållanden såsom exempelvis AA:s situation på boendet och anhörigas besök. Merparten av mötet tycks således ha handlat om annat än att utreda klagomålen mot förvaltaren och dennes uppdrag. Enligt min mening är det inte förenligt med överförmyndarens uppdrag som tillsynsmyndighet att kalla till och medverka vid ett möte som handlar om den enskildes tillvaro och personliga förhållanden. Ett sådant deltagande riskerar vidare att försvåra överförmyndarens möjlighet att bedriva tillsyn över förvaltaren. Som jag tidigare har redogjort för är det överförmyndarens uppgift att följa upp hur uppdraget att sörja för den enskildes person utförs. Det gäller särskilt när överförmyndaren fått indikationer på att förvaltaren missköter uppdraget. Tillsynen ska dock inte bedrivas på det sätt som skett vid SIP-mötet. Det finns också en risk för att förvaltaren kan uppfatta eventuella uttalanden från överförmyndaren som anvisningar för hur förvaltningen ska bedrivas. Om överförmyndaren utför eller involverar sig i uppgifter som egentligen förvaltaren ansvarar för riskerar överförmyndaren även att agera utan stöd i lag och därmed i strid med den legalitetsprincip som kommer till uttryck i 1 kap. 1 § tredje stycket RF. Jag delar därför överförmyndarens uppfattning att det inte var lämpligt att överförmyndaren kallade till och deltog i mötet.

De brister som Länsstyrelsen i Östergötlands län påtalat i sitt protokoll (länsstyrelsens dnr 203-11252-19) från sin granskning av AA:s ärende är tydliga och inger betänkligheter. JO:s granskning är dock extraordinär. Det innebär att den inte ska ersätta den tillsyn som utövas genom de ordinarie tillsynsmyndigheterna. Den nämnda länsstyrelsen är den ordinarie tillsynsmyndigheten för överförmyndaren i Gnosjö kommun. De protokoll från länsstyrelsens inspektioner som jag har tagit del av visar att länsstyrelsen de senaste åren har utövat tillsyn över överförmyndarverksamheten och kontinuerligt följt upp sina iakttagelser. Jag utgår från att länsstyrelsen kommer att fortsätta att göra detta och att överförmyndaren vidtar de åtgärder som är nödvändiga med anledning av de eventuella synpunkter som då kommer fram.

Avslutande synpunkter

Med anledning av mina iakttagelser och uttalanden samt med beaktande av Länsstyrelsen i Östergötlands läns tillsynsverksamhet finner jag inte skäl att i nuläget granska Överförmyndaren i Gnosjö kommun ytterligare.

Länsstyrelsen i Östergötlands län tillsänds en kopia av detta beslut för kännedom.

Ärendet avslutas.